

Evropská odpadová směrnice má vysoké ambice, česká úprava zákona zase mnoho problémů aneb 3 otázky k nové odpadové legislativě

Praha, 17. září 2019

Do 5. července roku 2020 musí Česká republika dokončit změny ve své odpadové legislativě, které do českého práva zakotví nové směrnice Evropské unie o odpadech. Na adresu evropské legislativy se odborníci shodují, že jde o ambiciózní, ovšem správný počín. Nové české odpadové zákony však bohužel považují za přinejmenším nepřehledné, zbytečně komplikované a v některých oblastech dokonce jdoucí proti evropským cílům. Upozorňují také, že ačkoliv mají Češi pověst dobrých třídačů, recyklace a využívání druhotných surovin značně pokulhává.

Do konce letošního roku by vláda České republiky měla schválit a poslat do dalšího legislativního procesu čtyři nové zákony, které reflektují novou odpadovou legislativu Evropské unie. Ta musí být do českého práva zakomponována nejpozději do 5. července 2020. Hlavními cíli evropské směrnice je zejména omezení skládkování – od roku 2035 by mělo být možné skládkovat jen 10 procent komunálního odpadu – a navýšení recyklace, a to na hodnotu až 65 procent od roku 2035. Dále bude mimo jiné také nejpozději od roku 2024 povinné třídít bioodpad, od roku 2025 poté i textil a nebezpečné komunální odpady.

Jak vidí novou legislativu odborníci

Na novou odpadovou legislativu, ale i obecně problematiku třídění a využívání druhotných surovin jsme se zeptali rovněž odborníků v daném oboru a veřejných činitelů. Na tři otázky odpovídal Petr Havelka z České asociace odpadového hospodářství, Pavel Drahovzal, starosta obce Velký Osek, a David Vandrovec, ředitel společností REMA, které v tuzemsku zajišťují zpětný odběr a recyklaci elektrozařízení, baterií a akumulátorů a solárních panelů. Všichni tři se v podstatě shodují na tom, že evropská legislativa je sice ambiciózní, ale správná. Nové české odpadové zákony však dle slov Davida Vandrovce mají k optimálnímu stavu daleko a v některých ohledech téměř podkopávají evropské snahy. Petr Havelka podotýká, že česká novela je zbytečně komplikovaná a neřeší dobře finální recyklaci odpadů, v níž má Česká republika stále značné nedostatky. Pavel Drahovzal pak připomíná, že dopady legislativy pocítí zejména občané a doufá, že budou vytvořeny prostředky, jimiž se pro ně finanční a administrativní náročnost novinek zmírní.

David Vandrovec: Jsme národem třídačů, ale ne recyklátorů

Aby Česká republika evropské cíle splnila, bude potřeba zaměřit se především na recyklaci a vracení druhotných surovin do výroby. Jak podotýká David Vandrovec, Češi jsou národem třídačů, ale nikoliv národem recyklátorů. Petr Havelka rovněž upozorňuje, že máme ještě velký prostor pro zlepšení u bioodpadů, což kvituje i Pavel Drahovzal. A jak by odborníci podpořili třídění komunálního odpadu? Edukací a výchovou, finančními odměnami, ale i „zpohodlněním“ sběrných služeb.

Detailní odpovědi odborníků na otázky ohledně nových odpadových zákonů, třídících schopností Čechů i vhodných forem motivace ke třídění odpadů si lze přečíst níže.

1) Jaký je Váš názor na novou odpadovou legislativu? Je koncipována reálně, nebo jsou některé požadavky jen stěží splnitelné? Je dostatečně komplexní, nebo některé oblasti v dostatečné míře neřeší?

Petr Havelka: *Nová odpadová legislativa je násobně obsáhlejší než ta stávající, o poznání komplikovanější, nepřehlednější a bohužel myslím, že pro své uživatele i mnohem hůře pochopitelná než stávající zákon. Přináší také výrazně vyšší náklady, zejména pro obce a města (občany), ale i pro firmy. Nedá se říci, že by to bylo kvůli EU, jak se někdy trochu účelově uvádí. Naopak EU dle mého názoru stanovila velmi rozumnou odpadovou politiku. Je zaměřená jak na redukci množství odpadů, tak na jejich lepší třídění. Jednou z klíčových priorit EU je recyklace komunálních odpadů, s čímž zcela souhlasíme. Často se setkáváme s názorem, že nový český zákon je připraven spíše pro spalovny než*

pro recyklaci. Neříkal bych to asi takto silně, ale kritické hlasy v tomto směru celkem chápu. Základní chybou navrhovaného balíku nové odpadové legislativy je, že neobsahuje prakticky žádné nástroje na podporu finální recyklace. Jako ČR musíme za příštích 15 let nasměrovat asi 1,43 milionu tun komunálních odpadů do finální recyklace, abychom splnili závazek EU. Je to hodně, nová legislativa s tím však nijak nepomáhá. Toto vnímám jako klíčový problém nové odpadové legislativy, který je nutné vyřešit co nejdříve, bez otálení. Nemůžeme si dovolit, aby odpady odkloněné ze skládek skončily buď někde za mořem, nebo v kotlích nových spaloven v ČR. Znamenalo by to nesplnění evropských cílů, což není udržitelná cesta.

Pavel Drahovzal: *Nová odpadová legislativa EU je ambiciózní a dopadá shodně na všechny členské státy bez rozdílu ekonomické (spotřebitelské) vyspělosti a využívání technologií při zpracovávání odpadů. Pro ČR jde o cíle dle současných hledisek velmi vysoké, ale v horizontu 15 až 20 let splnitelné, pokud se k jejich plnění vytvoří podmínky a nástroje – legislativní, ekonomické, technologické, finanční. V konečném důsledku budou dopady realizace této evropské legislativy, ať již v pozitivním, či negativním duchu, pociťovat zejména občané – spotřebitelé. Obce, města, kraje, stát, zkrátka veřejné správa a podnikatelé budou ti, kteří zprostředkovávají vůli evropských zákonodárců, tedy přinášejí systémová, legislativní a technologická řešení včetně nutných finančních nákladů. Lze jen věřit, že i díky nově připravovanému zákonu o odpadech, podpoře v oblasti meziobecní spolupráce a dotačním prostředkům nebude finanční nebo administrativní zatížení obyvatel příliš náročné.*

David Vandrovec: *Příprava aktuálně finalizované odpadové legislativy probíhala bohužel podle v poslední době obvyklých pravidel, která nejsou ve vyspělých státech EU ani v jiných resortech České republiky obvyklé. Daná legislativa vznikla bez komunikace s odbornou veřejností a za zavřenými dveřmi, což je v oblastech dopadajících na úplně každého velmi nestandardní. Paradoxem také zůstává, že právě odborná veřejnost několikrát v průběhu přípravy nových zákonů a novel zvedala varovný prst a nabízela nejen konzultační pomoc, ale také konsensuální názor na jednotlivé oblasti. Bohužel tyto snahy nebyly vyslyšeny a zůstaly bez reakce. Ministerstvo si tak vytvořilo návrhy textů, které mají opravdu daleko k optimálnímu stavu a v mnohých oblastech nejenže nepodporují cíle EU, ale jsou přímo proti nim. Nastavené principy, nefunkční procesy a rizikové pokusy posouvají ČR do situace, kdy bude mít velmi pravděpodobně velký problém s naplněním evropských cílů recyklace a všech ostatních cílů uvedených v nových evropských směrniciích. Nově připravovaná národní legislativa například zcela postrádá motivační prvky pro podporu recyklace a použití výrobků z recyklátů (druhotných surovin). Naopak obsahuje částečnou podporu třídění odpadů a významnou podporu energetického využití odpadů.*

2) Podle statistik si Češi velmi dobře vedou v třídění plastů, papíru i skla. U jakých druhů odpadů naopak ještě musíme zabrat, abychom splnili evropské legislativní požadavky?

Petr Havelka: *Ano, v třídění jsme v porovnání s Evropou skutečně celkem dobří. Je to cenná deviza a je vhodné ji dále rozumně rozvíjet. Dosavadních velmi dobrých výsledků jsme dosáhli za posledních 20 let, a to formou dobrovolného, pozitivního a vstřícného přístupu obcí, měst a firem. Díky občanům máme nyní v třídění velmi dobrý základ na cestě k vyšší recyklaci. Celou sběrnou sítí ale musíme ještě zefektivnit, protože evropské cíle jsou skutečně vysoké a ani s dosavadním velmi dobrým tříděním bychom jich nedosáhli. V tomto směru bych ale chtěl zároveň varovat před možnými represivními metodami, zdražováním, trestáním či systémy „tříd' nebo zaplatíš“. Máme zkušenost, že lidé nejlépe třídí v dobrovolném systému, a pokud to mají co nejjednodušší. Při různých zákazech, zdražení, sledování a podobně často naopak narůstá počet černých skládek, míra nedoplatků a obecně se přístup k třídění spíše zhoršuje. Myslím, že takové nástroje nejsou třeba a ukazuje nám to jednoznačně dvacetiletá zkušenost ČR a naše výsledky. Metody, jak třídění navýšit na potřebnou míru, máme a chceme je rozvíjet, a to bez negativních dopadů na občany či obce. Rezervy v třídění jsou zatím u všech komodit. Největší potenciál je ale u biologicky rozložitelných odpadů, jichž je ve směsném odpadu stále zhruba 40 procent.*

Pavel Drahovzal: *Češi umí třidit výborně zejména PET lahve Zabrat je ale potřeba hlavně u bioodpadu, elektrozařízení, olejů, textilu, ale i u směsných plastů.*

David Vandrovec: *Odpověď mnohé překvapí, ale je zcela jednoduchá. Zabrat je potřeba u všech a ne málo. I uváděné třídění plastů, papíru a skla se týká skutečně jen a pouze „třídění“. Česká republika je národem třidíčů, ale ne recyklátorů. Nové cíle evropské legislativy ale nesměřují pouze ke*

třídění, ale právě k recyklaci, tedy k vracení materiálů jakožto druhotných surovin zpět do výroby. Pozitivní hodnocení třídění je dlouhodobě pěstovaným mýtem, neboť vzniká vykazováním sběru tříděných složek komunálního odpadu v okamžiku vstupu na třídící linku, kdy vše, co je v kontejnerech, je evidenčně považováno za roztříděné. Relevantní informaci o obsahu tříděné složky ale poskytuje až výstup z třídící linky, protože až nyní je z ní odstraněno vše, co do ní nepatří (takzvaný výmět). Ve váženém průměru je podíl výmětu přibližně 30 až 35 procent. Naše jediná autorizovaná obalová společnost na svém webu a ve svých materiálech uvádí, že dosažená míra využití a recyklace napříč všemi komoditami při měření na vstupu do třídící linky dosáhla v roce 2018 míry 71 procent. Při správném měření na výstupu se ale dle výše uvedeného podílu výmětu rázem ČR posune do velmi nelichotivé pozice kolem 40 až 45 procent. Česká republika by se tedy měla více zaměřit na vyhledávání způsobů naplnění stanovených cílů a nezůstávat uzavřená do svých vlastních mýtů. Vhodné by bylo otevřeně komunikovat se subjekty aktivně působícími v oblasti odpadového hospodářství a také se podívat do okolních států a využít i jejich zkušeností.

3) Jaká je podle Vás nejlepší motivace ke třídění komunálního odpadu, kterou mohou obce směřem k občanům využít? Jak dobře fungují různé door-to-door systémy (dodávky popelnic na tříděný odpad k rodinným domům, odvoz objemnějších odpadů přímo z domácností apod.) a je právě tato cesta, jak podíl třídění a recyklace zvýšit?

Petr Havelka: *Nejlepší motivací je to, když lidé budou brát třídění jako zcela standardní součást života. To je naším dlouhodobým cílem a s radostí říkám, že trendy v tomto jsou v ČR pozitivní. Doufám, že nám to různé změny legislativy nezkomplikují. Naše firmy se snaží lidem třídění co nejvíce ulehčit. Proto jsme již před několika lety rozjeli takzvané door-to-door projekty, tedy barevné popelnice přímo k domům. Samozřejmě začínáme u rodinných domů, ale cílem je časem rozvinout tyto systémy i k domům bytovým, kde je to zatím složitější. Systémy jsme zavedli ve velkých městech i v malých obcích. Výsledky jsou zatím velmi dobré, někde dokonce vysoce předčily naše očekávání. Daří se nám viditelně navyšovat množství vytríděných odpadů a naopak klesá množství směsného odpadu, kterému navíc výrazně klesá výhřevnost. Odpad v černé popelnici už neobsahuje papír, plasty a je tam méně biologického odpadu. Přesně toto je náš cíl. Odpady pak nebudou muset končit na skládkách nebo ve spalovnách, ale dáme vytríděným surovinám nový život prostřednictvím recyklace. K tomu ale potřebujeme funkční a podpůrný zákon. Aktuální návrh nové legislativy recyklaci zatím mnoho nepřispívá. Ale věříme, že se ještě podaří jej upravit tak, aby nepodporoval ani skládky, ani spalovny, ale jednoznačně třídění a recyklaci. Zatím tomu tak však není.*

Pavel Drahovzal: *Nejlepší motivace u lidí – spotřebitelů – je vždy finanční, tedy čím méně bude směsného odpadu ke skládkování a více vytríděného odpadu, tím méně by to lidí mělo stát. Různé sběrové a platební systémy – „door to door“, „zaplat, co vyhodíš“, „třídíš, neplatíš“ – jsou jen nástroje pro zvýšení této základní motivace, respektive pro naplňování tohoto základního principu „recyklační (soběstačné) společnosti“, se kterým by se každý člověk měl ztotožnit, aby se stalo jeho životním stylem pečlivě třídít, minimálně plynout, využívat recyklovaných výrobků a tak dále. Je tedy nutná maximální osvěta a výchova nejen ve školách, ale i v běžném životě.*

David Vandrovec: *Jeden recept nebo postup na řešení motivace všech obcí v České republice a jejich obyvatel neexistuje. Pokud to někdo tvrdí, pak nemá pravdu. Klíčovými faktory jsou demografická skladba obyvatelstva a druh zástavby. V některých oblastech dává smysl door-to-door systém, jinde kontejnerový sběr, jinde to může být kombinovaný pytlový sběr či jiné způsoby, včetně dnes ministerstvem odmítaného single streamu. To, co však není optimální, je zejména v městských aglomeracích takzvaná „doba kontejnerová“. Dlouhodobé studie ukazují, že lidstvo je ze své podstaty lenivé, a proto je potřeba hledat řešení, která budou pro obyvatele obcí a měst co nejpohodlnější.*

Kontakt

Markéta Faltysová

Senior PR manager (Praha)

LESENSKY.CZ s.r.o

mobil: +420 770 667 100

MEDIA JOURNAL

e-mail: faltysova@lesensky.cz

Impact Hub Praha, Drtinova 557/10, Praha 5

www.lesensky.cz